

TOOPUNALIPU
EESTI NSV
AKADEEMILINE
BALLETI



ORDENIGA
RIIKLIK
OOPERI JA
TEATER

„ESTONIA“

Rigoletto

G. Verdi ooper 4 vaatuses

F. M. Piave libreto V. Hugo draama järgi

Dirigent — ENSV teen. kunstitegelane **Vallo Järvi**

Lavastaja — ENSV teen. kunstitegelane **Paul Mägi**

Kunstnik — **Eldor Renter**

Koormeistrid — ENSV teen. kunstitegelane **Uno Järvela**
Venno Lau

Ballettmeister — **Mai Murdmaa**

Kontsertmeistrid — **Frieda Bernštein**
ENSV teen. kunstnik **Tekla Koha**
Raivo Kursk

Lavastaja assistent — **Arne Mikk**

Liikumisjuht — **Garibaldi Kivisalu**

Dekoratsioonid maalinud — **Frits Matt**

Etenduse juht — **August Sepp**

OOPERI SISU:

1. vaatus

Mantua hertsogi palees toimub ball. Hertsog jutustab kaaslastele oma uuest seiklusest: pühapäeviti, üliõpilaseks riietatult, käib ta kirikus jälgimas ülikaunist tütarlast. Tundmatu kaunitar on vallanud hertsogi meeli.

Ent ballil viibib teinegi naine, kelle suhtes ei suuda hertsog üksikõikseks jääda: see on krahvinna Ceprano. Ülikiivas krahv aga ei jäta oma abikaasat hetkekski üksi, ja õuenarr Rigoletto soovitab: tüütu mees tuleb hertsogi teelt lihtsalt kõrvaldada.

Prassingu katkestab vana aadliku Monterone tulek. Monterone nõuab hertsogilt vastust oma tütre petmise pärast. Kergemeelsed õukondlased ainult irvitavad isa mure üle, Rigoletto — veel õelamalt ning teravamalt kui teised.

Monterone neab hertsogit ja Rigolettot. Monterone sõnad puudutavad valusalt õuenarri hinge: ka tema on tütre isa.

2. vaatus

Õo. Rigoletto tõttab koju: linnaservas on maja, kus teda ootab ta ainuke tütar Gilda. Rigoletto järel käib, nagu vari, mõrtsukas Sparafucile, kes pakub Rigolettale oma «teeneid»: hea raha eest on ta valmis kõrvaldama Rigoletto oletatava rivaali. Nimelt on Sparafucile Rigoletto maja lähedal näinud luuramas kedagi tundmatut meest. Rigoletto lükkab Sparafucile ettepanekud tagasi.

Majast tõttab Gilda isale vastu. Tütarlaps ei tea midagi oma isa tegevusest, samuti oma päritolust. Isa nõuab tütrelt ainult üht: ärgu Gilda kunagi kedagi majja sisse lasku.

Üksi jäänud Gilda unistab üliõpilasest, keda ta kirikus kohtas — ja korruga seisab sama noormees ta ees. Noorte esimest kohtumist katkestab õukondlaste saabumine. Igavustundvad õukondlased on otsustanud tundmatu tütarlapse röövida, oletades, et tegemist on narri armuke-sega. Tütarlaps kavatsetakse viia hertsogile — see jöhker nali on kättemaksuks vihatud, teravakeelelisele õuenarrile.

Ettevalmistuste ajal naaseb Rigoletto. Vandenõulased meelitavad Rigoletto oma plaanidesse: nad kinnitavad, et röövitakse krahvinna Cepranot. Rigoletto silmad seotakse kinni. Alles siis, kui kõik on vaikselt jäänud, avastab ta hirmsa tõe: ta ise aitas oma tüdart röövida.

3. vaatus

Saal hertsogipalees. Hertsog on vihane: röövitud on tütarlaps, kellesse ta on armunud. Ent õukondlased valmistasid oma isandale meeldiva kingituse — Gilda on palees. Rahunenud hertsog ruttab Gilda juurde.

Siseneb Rigoletto. Tal on raske mängida muretut narri. Meeleheitest avaldab ta oma saladuse — Gilda on tema tütar.

Asjatult palub Rigoletto end tütre juurde lasta, õukondlased on halastamatud ta vastu. Lõpuks saabub Gilda ja pihib isale oma armastusest. Rigoletto töötab lahkuda Mantuast, kuid mitte varem, kui ta on hertsogile kätte maksnud.

Sparafucile ajutine peatuspaik. Bandiidi õde, kaunitar Maddalena juurde on oodata hertsogit. Siia, majakese lähedusse, toob Rigoletto ka Gilda: ta soovib tüdruku veenda hertsogi ebatruuduses. Peagi ilmubki hertsog, teda köidab uue naise, Maddalena võlu.

Gilda on vapustatud. Ta nõustub näiliselt isa palvega: lubab rutata koju, et mehe kostüümi ümberrietatult Veronasse põgeneda.

Algab äike. Hertsog otsustab ööbida Sparafucile onnis. Maddalena, kes on kirglikult hertsogisse armunud, palub vända hertsogit säästa, pakkudes talle samapalju raha kui Rigolettogi. Lõpuks Sparafucile nõustub — ta lubab tappa esimese tuppaaastuja, et ainult lepingut Rigolettoga täita.

Gilda kuuleb seda juttu. Ta koputab uksele — ja kohe tabab teda mõrtsuka nuga...

Kesköö... Rigoletto nõuab Sparafucilelt hertsogi laipa. Sparafucile ulatab Rigolettole koti, kuhu ohver on peidetud. Rigoletto võidutseb... kuid äkki kuuleb ta hertsogi muretut laulu.

Õudus ja meeleheide haarab Rigolettot: välkude sähvatuste valguses näeb ta kotis Gildat.

Hind 10 kop.

K. 2792. 3000. 1968.

OTSIGE NARRI!

Victor Hugo draamas «Kuningas lõbutseb» on narri nimi Tribule, kuningas aga on ajalooline isik — Françoise I. Kuningale andis poeet read, mis täielikult iseloomustasid selle kroonitud kõlupea kogu elu-filosoofiat:

«... Ma olen palju mõelnud tähtsatele asjadele.

Kogu tarkus on ühes: sagedamini paluda jumalat, ning suudelda kallist...»

Piave, Verdi sõber ja libretist, sai Hugo draama 20 aastat pärast selle esietendust Pariisis — 1850 aastal. Tšensor keelas libreto ära, süüdis-tades autoreid, «poeeti Piavet ja kuulsat maestrot Verdit selles, et nad ei leidnud oma talentidele kohasemat tegevusvälja kui süžee, mis on nii eemaletõukavalt amoraalne ning süüdsusetult triviaalne».

Resümee on suurejooneliselt lihtne.

Ei ole sünnis näha «selle maailma vägevate» mütsidel narri-kuljuseid...

Tol ajal ilmus ajakiri «Uus Itaalia», mille epigraafiks olid sõnad: «Tapkem tõega oma rõhujaid». See epigraaf võiks olla motoks kogu Verdi viiekümne aastate ooperiloomingule. «Rigoletto», «Trubaduuri» ja «Traviata» ideeline peateema on ühine — sotsiaalse ebavõrdsuse tragöö-dia, kohtumõistmine inimühiskonna suurima amoraalsuse — inimisiku mahatallamise, tema rõhumise ja solvamise üle.

«Verdi muusika hõõgus — see on võitluse hõõgus... See on raevu-nud inimene, kes on kaua vihkamist kogunud, ja, tulvil kannatusi ning sisemist pinget, plahvatab ootamatult nagu maru», kirjutas poeet Hip-polyte Taine.

Narr Tribule (Verdil Tribolletto, hiljem Rigoletto) muutub kohtu-mõistjaks. Rigoletto vihkamine ja kättemaks on inimlik ja mõistetav.

Ooperi esialgne pealkiri oli «Needus». Hugo järele on alandatud isa needmises draama võti. Neetud on kuningas ja tema narr; kuid needus ei lange kuningale, kes jätkab oma kergemeelseid naudinguid. Nagu ro-mantiliste süžeede puhul tavaks, ei lange saatuse ohvriks need, kes karistuse on ära teeninud, vaid need, kes on süüatud. Selline lahendus teki-tab kaastunnet süütute vastu ja raevu ning protesti nende suhtes, kes ausate kangelaste hukkamises süüdi.

Pärast itaalia publiku protestiavaldusi nõustusid toleaeagsed austria tšensorid «Rigolettoga». Nõuti ainult järgmisi parandusi: peakangelaseks ei tohi olla kroonitud isik; ja Gilda (draama kangelanna) hukkugu mitte vägivaldselt, vaid «rahulikumalt» — haiguse läbi. Verdi vastas lühidalt «ei» — ta ei lubanud võltsida ei Hugo, ei oma teost. Alles pä-rast pikki läbirääkimisi nõustus ta ainsa parandusega: kuningas Fran-çois I asemele astus Mantua hertsog.

Ooper esietendus 2. märtsil 1851. aastal Veneetsias, teatris «Fenice».

Kümme aastat hiljem (võib-olla on selles ka Verdi ooperi mõju!) esines poola kunstnik Jan Matejko maaliga «Stanzyk».

... Kuningakojas käib pidu. Äsja on tulnud teade Smolenski kaota-misest; narr Stanzyk istub sügavas mõttes, mures oma isamaa saatuse pärast.

Kuningakojas aga prassitakse.

Samas kõrval — Stanzyku mõtlik, hingestatud nägu.

Ning uuesti pandi publik probleemi ette — kus on narr? Otsige narri!

KAASTEGEVAD:

Mantua hertsog	— Kalju Karask ENSV teen. kunstnik Hendrik Krumm
Rigoletto, õuenarr	— NSVL rahvakunstnik Tiit Kuusik NSVL rahvakunstnik Georg Ots ENSV teen. kunstnik Georg Taleš
Gilda, tema tütar	— Anu Kaal ENSV teen. kunstnik Veera Nelus Jelena Solovjova
Sparafucile	— Teo Maiste Mati Palm
Maddalena, tema õde	ENSV teen. kunstnik Liidia Panova ENSV teen. kunstnik Urve Tauts
Krahv Monterone	— Uno Kreen Artur Linnamägi Teo Maiste
Marullo, aadlik	— Ahti Männik Illart Orav
Borsa, aadlik	— Enno Eesmaa Tiit Tralla
Krahv Ceprano	— Ants Aasma Ervin Kärvet
Krahvinna Ceprano	— Kiira Kikerpuu Tiiu Rumessen
Giovanna	— Linda Sellistemägi Linda Toomsalu-Köögard
Paaž	— Mai Männiko Helgi Toom
Ohvitser	— Artur Linnamägi

Kavalerid, daamid, paažid, sõdurid